

EPITAAF

vereniging voor funeraire archeologie

TAFOFIEL 43

ISSN 2593-3639

1. Terugblik op BANAD 2019,
Tom Verhofstadt.....2
2. Aankondiging Erfgoeddag 28 april 2019 – “hoe maakt u het”,
Tom Verhofstadt.....4
3. Aankondiging jaarlijkse ledendag – begraafplaats Sint-Joost-ten-Node
op 2 juni 2019,
Tom Verhofstadt.....5
4. In de voetsporen van Bach doorheen de steden Eisenach, Weimar en
Leipzig werd ik verrast door enkele funeraire pareltjes,
tekst en fotografie door Raoul Verstraeten.....7
5. Vijf kunstenaarsgraven in de Vlaamse rand worden beschermd,
Tekst en fotografie door Joeri Mertens.....18

1

Epitaaf vzw krijgt de steun van

1. TERUGBLIK OP BANAD 2019

TOM VERHOFSTADT

Voor het tweede jaar op rij opende vzw Epitaaf de deuren van het voormalige atelier Salu in het kader van het Brussels Art Nouveau & Art Deco Festival (BANAD), een uitzonderlijk evenement dat het art nouveau en art deco erfgoed in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in de kijker plaatst. Het vindt ieder jaar tijdens de weekends van maart plaats.

Centraal tijdens het festival staan de geleide bezoeken aan art nouveau en art deco interieurs die gewoonlijk gesloten zijn voor het publiek; een unieke kans om deze pareltjes van onze architectuur (opnieuw) te ontdekken!

Daarnaast worden er nog andere activiteiten georganiseerd om het art nouveau en art deco erfgoed te belichten, zoals geleide wandelingen, concerten, conferenties, evenementen, gezinsactiviteiten, een beurs met voorwerpen uit dezelfde periode, activiteiten voor scholen, enz.

In totaal openden een 80-tal art nouveau en art deco gebouwen hun deuren voor een internationaal publiek. Gezien het succes van de deelname van Epitaaf vorig jaar werd besloten hetzelfde concept toe te passen: het opstellen van een tentoonstelling waarbij art nouveau en art deco vanuit een funeraire invalshoek werden voorgesteld. Voor vele bezoekers een niet voor de hand liggend gegeven, des te meer voor Epitaaf. In het verleden werd geregeld bericht in onze nieuwsbrieven¹ en periodieken² over art nouveau en art deco binnen een funeraire context. Ook in andere erfgoedtijdschriften werd hierover bericht³.

2

Maquette in gips voor het monument De Walsche (inv. 426 © vzw Epitaaf)

Posters met betrekking tot o.a. de realisaties van Victor Horta, de invloed van het florale en de (massa)consumptie van Laloux te Brussel werden opgehangen, gipsen met voorstudies van sarcofagen en maquettes van uitgevoerd grafmonument werden afgestoft en op sokkels geplaatst, en een summiere selectie van presentatietekeningen van art decomonumenten uit het huis Beernaert werden boven gehaald en van de nodige duiding voorzien om de bezoeker in de mogelijkheid te brengen kennis te maken met deze stijlen in de funeraire wereld. En dit werd gesmaakt, er werden over het ganse weekend 16 rondleidingen gegeven (met voorinschrijving) in het Frans, Nederlands en Engels. Ongeveer 300 mensen leerden zo het atelier Salu kennen en de toepassing van art nouveau en art deco in de funeraire kunst.

¹ MACLOT, P., *Het grafmonument Biart-Van de Velde uit 1907 naar een ontwerp van Henry Van de Velde*, in Epitaaf Nieuwsbrief, 1993, 20, pp. 2-5.

² CELIS, Marcel, E.L. *S'Jonghers en het grafmonument De Walsche (Evere)*, in Epitaaf Periodiek, 2004, 0, p. 18; CELIS, M., VAN SANTVOORT, L., *Funeraire art nouveau – ongekend erfgoed*, in Epitaaf Periodiek, 2005, 2, p. 2; VAN DEN EYNDE, K., *Florale art nouveau in de funeraire kunst*, in Epitaaf Periodiek, 2005, 2, pp. 3-8; AUBRY, Fr., DIERKENS, A., *Le premier monument funéraire conçu par Victor Horta. Le monument à Désiré Lesaffre (Oudenburg, 1890)*, in Epitaaf Periodiek, 2005, 2, pp. 12-16.

³ VAN SANTVOORT, Linda, *Art nouveau op de Brusselse begraafplaatsen. Klant is koning!*, in Erfgoed Brussel, 2017, 22, pp. 104-115.

Deelnemers werden ontvangen in de Wintertuin van het voormalige atelier en kregen door een vrijwilliger van vzw Epitaaf een korte historiek over het atelier en de beeldhouwersfamilie Salu.

Vervolgens werden ze via de fonteinzaal naar de tentoonstellingsruimte verwezen waar een vrijwilliger het overnam en tekst en uitleg gaf bij de posters, gipsen en tekeningen.

(Foto's T. Verhofstadt © vzw Epitaaf, 2019)

2. AANKONDIGING ERFGOEDDAG 28 APRIL 2019 – “HOE MAAKT U HET”

TOM VERHOFSTADT

Vaste afspraak in de Epitaafagenda is de Erfgoeddag. De 19^e editie van dit erfgoedevenement zal doorgaan op **zondag 28 april 2019** en heeft als thema “Hoe maakt u het”. Bij deze bent u van harte uitgenodigd!

Wij openen de deuren van het atelier Salu vanaf 10u00 en sluiten om 18u00 en vullen het thema in met een tentoonstelling: “Atelier Salu, 110 jaar vakmanschap tentoongesteld”. Dankzij de nog bewaarde collectie van schetsen, tekeningen, foto’s, modellen, mallen en afgietsels kan het (artistieke) creatieproces van een grafmonument worden gereconstrueerd. U vindt onze activiteit terug in de [agenda](#) van de erfgoeddag.

3. AANKONDIGING JAARLIJKSE LEDENDAG – BEGRAAFPLAATS SINT-JOOST-TEN-NODE OP 2 JUNI 2019

TOM VERHOFSTADT

Voor onze jaarlijkse ledendag tekenen we dit jaar present op de gemeentelijke begraafplaats van Sint-Joost-ten-Node. Neem agenda bij de hand en noteer: **zondag 2 juni 2019** – afspraak aan de ingang van de begraafplaats (Henri Choméstraat 9 – zie oranje pijl op onderstaand plan) vanaf 13u45. We starten om 14u00 stipt en eindigen omstreeks 16u30. Deze activiteit maakt deel uit van de [agenda](#) van de **Week van de Begraafplaatsen**.

5

De nieuwe begraafplaats van Sint-Joost-ten-Node werd in gebruik genomen vanaf 1879. Zij is gelegen op het grondgebied van Schaarbeek en ligt ten zuidwesten van de Leuvensesteenweg, niet ver van het Meiserplein. Gezien het hellend terrein en de hiermee gepaarde moeilijkheden voor het begraven, besliste de gemeenteraad van Sint-Joost-ten-Node al in 1888 zijn begraafplaats uit te breiden met graf galerijen. Hiervoor schreef zij een architectuurwedstrijd uit. Het ontwerp van architect Alfred Lecloux voor de bouw van 480 nissen kreeg de voorkeur. De plannen zijn gedateerd op 15 maart 1889 en de aannemer Blaton-Aubert tekende voor de uitvoering van de werken. De hoofdingang van dit complex wordt gemarkeerd door een marmeren beeldengroep door Guillaume Charlier uit 1892.

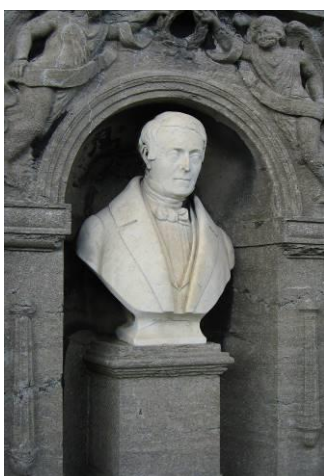
Het belangrijkste monument op de begraafplaats is ontegensprekelijk het mausoleum voor Charles Rogier – die oorspronkelijk een concessie had op het kerkhof van Laken – dat bestaat uit een tempelvormige constructie op een kelder naar ontwerp van architect Paul Hanker met centraal Charles Rogier opgebaard als gisant. Hiernaast een bronzen Faam door beeldhouwer Isidoor De Rudder.

Oude postkaart (afgestempeld 1905) van de inkom van de begraafplaats van Sint-Joost-ten-Node langs de Leuvensesteenweg. Rechts is de funeraire aannemer J. Cordemans prominent aanwezig (Verzameling Dexia Bank – ARB-BHG).

Vandaag ligt de inkom van deze begraafplaats langs de Henri Choméstraat waarvoor architect Léon Govaerts in 1902 de monumentale inkompartij met dienstpaviljoenen ontwerpt met invloeden uit de geometrische art-nouveau. Dat is ooit anders geweest. De oude inkom naar de begraafplaats bevond zich immers langs de Leuvensesteenweg. De aanleg van deze begraafplaats is er dan ook naar ontworpen; een hoofdas vertrekkende vanuit de Leuvensesteenweg met centraal rond punt – concessie van Charles Rogier – en een tweede kruisende as die ten noorden wordt opgevangen door de grafgalerijen.

We gaan hier nog niet te veel prijsgeven, maar onder het motto “een grootse begraafplaats voor een kleine gemeente” zullen we getuige zijn van schitterende grafmonumenten voor prominente figuren uit de Belgische geschiedenis gemaakt door al even prominente kunstenaars en architecten uit de Belgische kunstgeschiedenis! Hieronder alvast enkele impressies...

(Foto's T. Verhofstadt © vzw Epitaaf, 2019)

4. IN DE VOETSPOREN VAN BACH DOORHEEN DE STEDEN EISENACH, WEIMAR EN LEIPZIG, WERD IK VERRAST DOOR ENKELE FUNERAIRE PARELTJES.

Tekst en fotografie RAOUL VERSTRAETEN

Johan Sebastian Bach (1685-1750), ongetwijfeld één van de grootmeesters in de klassieke muziek werd geboren in Eisenach. In het Bachhaus worden zowel zijn persoon als zijn muziek vereeuwigd. Verder bezoek ik de *Georgenkirche*. Hier werd Bach in 1685 boven de doopvont gehouden. Op de 441m hoge heuvel bevindt zich de Wartburg. Deze burcht speelde een belangrijke rol tijdens de reformatie, want Maarten Luther (1483-1546) vertaalde er in 1521 het Nieuwe Testament naar het Duits. Deze voor Duitsland historische stad heeft naar mijn gevoel, op het plaatselijk kerkhof na, niet veel te bieden. Ik besluit dan maar mijn reis verder te zetten richting Weimar.

Weimar, de stad van Goethe, Schiller en het Bauhaus heeft een rijke geschiedenis achter de rug. Bach was er negen jaar hofkapelmeester. Een schamele herdenkingsplaat op de plaats van de voormalige woning aan de *Marktplatz* herinnert aan deze periode. Henri van de Velde legde er met zijn vroegere kunstschool de basis voor het Bauhaus. Later werd Walter Gropius (1883-1969) de eerste directeur van deze school. Beide coryfeeën lieten hun sporen na in deze stad, ze verbleven er meerdere jaren. Henry Van de Velde (1863-1957) bouwde er zijn woning *Hohe Pappeln* waarin hij samen met zijn vrouw en vijf kinderen woonde van 1907 tot 1917.

De historische begraafplaats⁴, thans op de werelderfgoedlijst van de UNESCO, is niet alleen gekend voor zijn *Goethe-Schiller Gruft* maar herbergt nog meerdere funeraire ontdekkingen. Ik ga er op zoek naar het grafmonument dat door Van de Velde is ontworpen.

Grafmonument van de familie Koetschau, ontworpen door Henry van de Velde op historische begraafplaats in Weimar.

---

⁴ Lees ook : Raoul Verstraeten, *Het historischefriedhof in Weimar*, Tafel 004, september 2010, pp. 14-17

Hierbij krijg ik de hulp van de *klassik-stiftung Weimar* die enkele bewegwijzeringen heeft aangebracht die mij leiden tot het grafmonument. Het graf is aangebouwd tegen een kleine heuvelrug. Via een trap kom je tot bij een nis met sarcofagen die met vier bronzen platen is afgesloten. De namen van de overleden personen zijn moeilijk leesbaar geworden, doch ik weet met zekerheid dat het graf is gemaakt in opdracht van de familie Koetschau. Karl Koetschau was directeur van het Groothertogelijk museum en het *Goethe-Nationalmuseum*. Van de Velde ontwierp het graf in 1909. Vooral het hekje dat toegang geeft tot de trap, evenals de rondboog die bovenaan de nissen overwelft, tonen dat dit ontwerp nog aanleunt bij Van de Veldes periode waar hij de vloeiende lijnvoering van de Jugendstil hanteert.⁵

Meer in de zuidkant van de begraafplaats ga ik op zoek naar het monument voor de slachtoffers van de *Kapp-putch*. Het enige spoor dat Gropius hier naliet is hier te vinden.

Grafmonument op de historische begraafplaats van Weimar herdenkt de slachtoffers van de Kapp-putch, en is ontworpen door Walter Gropius.

De rechtse couppeging onder aanvoering van Wolfgang Kapp, en gericht tegen de jonge Duitse democratie, werd mede door toedoen van verschillende studenten uit de Bauhausschool in de kiem gesmoord, waarbij

⁵ Lees ook de artikels van Petra Maclot en Lode De Clercq over de grafmonumenten van Henry van de Velde in de Epitaaf periodiek 20, juli-aug-sept. 1993.

verschillende slachtoffers werden betreurd. Dit gebeuren weerhield Gropius er niet van om een monument te ontwerpen dat het nageslacht zou herinneren aan deze mislukte wandaad.

Het monument bedient zich van een expressionistische vormtaal. Het vertrekt vanuit een rond binnengedeelte dat men kan betreden. Van hieruit verheft zich aan drie kanten een scherpe, versplinterde vorm die uit de bodem probeert op te rijzen of zich daarin lijkt te boren. De uiteenlopende interpretaties ten gevolge van de hoge abstractie, deed bij tijdgenoten nogal wat wenkbrauwen fronsen. Desondanks beoordeelden politieke tegenstanders het monument onmiskenbaar als blijk van verzet tegen de rechtse politieke stromingen. Kort na de machtsovername van de nationaal-socialisten in 1933 werd het monument vernield. In 1946 vond de heropbouw in licht gewijzigde vorm plaats.

Het *Park an der Ilm* vormt zowat de groene long tussen de oude stad en de wijk *Am Horn* in Weimar. Als je aan het eind van de *Marienstrasse* het park binnenwandelt, kan je niet voorbij het Liszt museum. De componist woonde hier enkele jaren tot vlak voor zijn dood. Bij het betreden van het park valt meteen een groot hek op met in het midden een rode ster en aan de zijkanen een hamer en sikkel. Hier bevindt zich het Russisch kerkhof. Een muur met cyrillisch schrift wijst de bezoeker dat het hier gaat om een Russisch oorlogskerkhof uit WO II. In tegenstelling tot de vele Commonwealth War Graves zijn hier geen rijen met witte rechtopstaande grafstenen te vinden. Alle grafstenen zijn her en der verspreid over de dodenakker. Ik zoek naar enige informatie in het Duits of het Engels, doch tevergeefs. Nochtans oogt de begraafplaats goed onderhouden, en op een paar hangjongeren na, die hier een schuilplaats vonden valt er niet veel te beleven.

De oude binnenstad daarentegen stilt mijn funeraire honger des te meer. Het pittoreske Jakobskerkhof is een waar oord van rust en melancholie.

Het pittoreske Jakobskerkhof met de Jacobskerk in Weimar.

Samen met een wandelaar zijn wij de enige bezoekers. Een gedenkplaat aan de muur van het kerkhof vertelt dat het de oudste begraafplaats is van de stad. Voorheen stond hier een kerk uit 1168. De huidige Jakobskerk dateert uit 1717.

Op de zuidelijke muur van de kerk bevindt zich het graf van Lucas Cranach de Oude. Deze werd in 1553 in het graf onder de klimop bijgezet. Uit de tekst op zijn graf blijkt dat hij een goede vriend was van Martin Luther.

Lucas Cranach d.A.

1472 in Kronach – 16.10.1553 in Weimar

*Hofmaler des Sächsischen Kurfürsten Johan
Friedrich*

*dem Grossmütigen und Freund Martin
Luthers*

Maler der Renaissance und Reformation

Gründer der Sächsischen Malshule

Geschäftsmann und Politiker.

Het graf van Lucas Cranach op het
Jakobskerkhof

De originele grafsteen bevindt zich in de Herderkerk, alwaar tevens het door hem geschilderde driedelige altaarschilderij met zijn zelfportret naast dat van Luther te zien is. Ik wandel wat verder tot bij een grafsteen waarop bloemen zijn gelegd. Het wat sober ogende graf van Christiane von Goethe (geb. Vulpius 1 juni 1765 en overleden 6 juni 1816), is de vrouw waarmee Goethe in de sacristie in 1806 in de Jakobskerk in de echt werd verbonden. De rouwende epitaaf die Goethe schreef luidt als volgt :

Du versuchst o sonne vergebenes

Durch die dustren wolken zu scheinen

Der ganze gewinn meines lebens

Ist ihren verlust zu beweinen.

Verlaten, verwaarloosd en met onkruid overwoekerd staat in een zuidelijke hoek van het kerkhof het eerste graf van Friedrich vo Schiller (1759-1805) waarin hij werd begraven in 1805. In 1827 werd hij hier ontgraven om te worden bijgezet in de *Fürstengruft* op het historische kerkhof.

Ik verbreek de stilte door het omdraaien van het grote slot bij het betreden van de kerk, helemaal alleen en weg van het straatlawaai. Mijn aandacht gaat naar een wat bijzonder graf dat zich aan de noordelijke muur van de kerk bevindt. Een sarcofaag waarop een palmtak in een halve cirkel rond een boek, een schilderspalet met drie penselen, een bijbel en een wereldbol wordt afgebeeld. Dit sterk symbolisch geheel verwijst naar het graf van een schilder.

Grafmonument van Charles Gore in de Jacobskerk (detail).

Charles Gore (1729-1807) leefde om en rond de havenstad Portsmouth waar hij voornamelijk marines en havenzichten schilderde. Door zijn huwelijk had hij vrij veel contacten met de Britse adel. Op het einde van zijn leven woonde en leefde hij in Weimar en werd er o.a. bevriend met Goethe. Hij overleed in 1807. Zijn graf kreeg er een ereplaats in de Jacobskerk.

Met de trein van Weimar naar Leipzig is zowat anderhalf uur sporen. In deze stad woonde J.S. Bach de laatste 27 jaren van zijn leven. Hij was er cantor in de *Thomaskirche*. Een bezoek aan het Bach-museum en de Thomaskirche zijn dan ook een aanrader. In tegenstelling tot Weimar wordt Bach hier op meerdere plaatsen in de stad vereeuwigd.

Het Alter Johannes Friedhof is het oudste kerkhof van de stad Leipzig.

Niet ver van de *Augustusplatz*, en dus te voet makkelijk te bereiken, ligt het *Alter Johannes Friedhof*. Het is een historische begraafplaats die pas sinds het begin van de 20^e eeuw als museumpark wordt gebruikt. Tussen de bomen zijn nog enkele markante graven te vinden. De meeste graven zijn vooral interessant omwille van hun grafscript, onder meer zoals op de grafsteen van Christoph Schmidt :

Komm, o Tod, du Schlafes Bruder,
Komm und fürhe du mich nur fort,
Löse meines Schiffliens Ruder,
Bringe mich an sichen Port !⁶

Franz Matthias von Treuenfeld was dramaturg in het Stadstheater in Leipzig. Ook op de vier zijden van zijn grafstèle zijn teksten te lezen van Shakespeare, Schiller, Goethe en Calderon.

Johanna Rosalie, zus van Richard Wagner, evenals zijn moeder Johanna Rosina zijn hier samen vereeuwigd. Op hun graf staat de tekst :

Was der Erde entspross,
Nahm sie mütterlich auf,

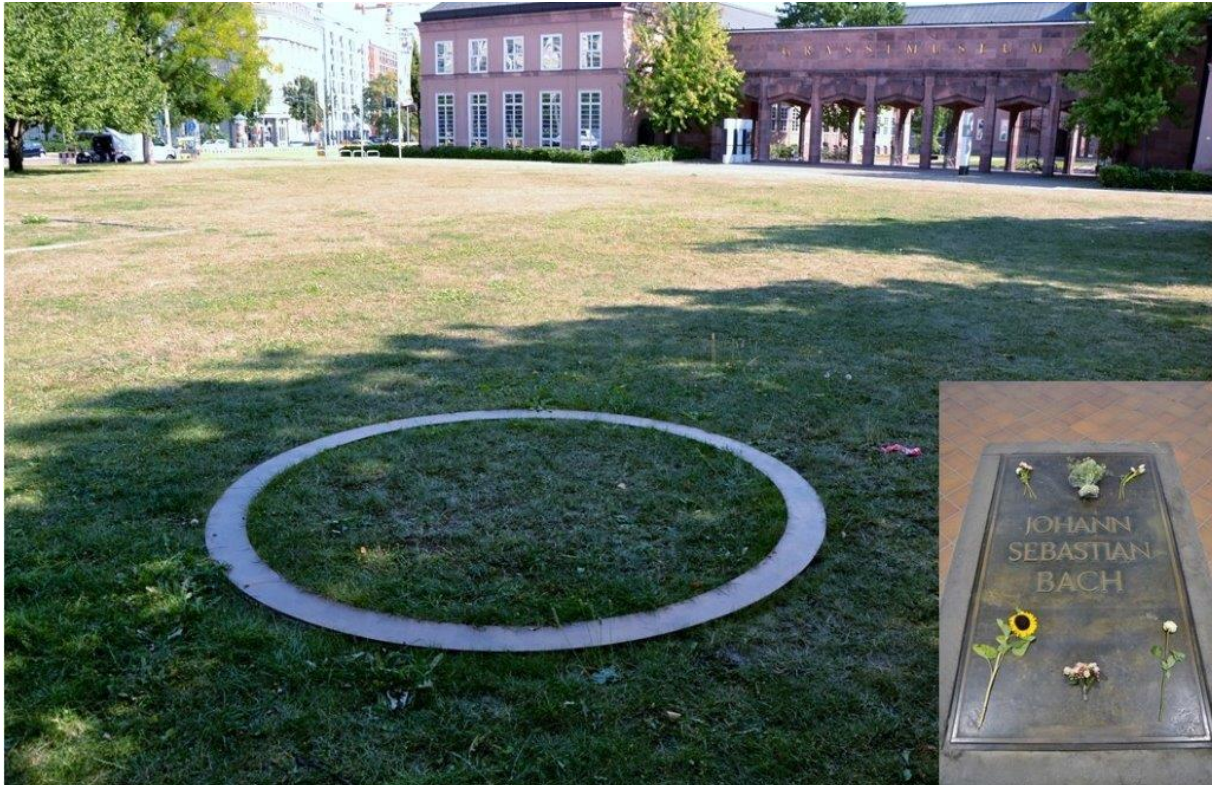
---

⁶ Auteur onbekend, doch later op muziek gezet door J.S. Bach (cantate BWV. 56).

Was sich von Himmel ergoss,

Schwang sich zum Himmel hinauf.

De geschiedenis van dit kerkhof voert ons terug naar 1563 waar toen een eerste begraafplaats ontstond naast het ziekenhuis . Het toenmalige kerkhof omsloot de *Johanneskirche* waar J.S. Bach werd begraven onder het altaar van de kerk. Later in 1950 werden de stoffelijke resten van Bach overgeplaatst naar de huidige *Thomaskirche*.

De cirkel in het grasveld duidt de plaats aan waar J.S. Bach eertijds werd begraven in de toenmalige kerk. Het graf van J.S. Bach in de Thomaskirche (inzet).

Op de koperen plaat de tekst:

Der Kreis markiert die historische Grabstätte von Johan Sebastian Bach (1785-1750). Das in Vergessenheit geratene Grab wurde 1894 wenige Meter südlich der alten Johanneskirche gefunden. Der Anatom Wilhelm His und der Bildhauer Carl Seffner konnten die Gebeine als die Bachs identifizieren. Seffner gelang hierbei die Rekonstruktion der markanten Gesichtszüge des Thomaskantors. Vermutlich an gleicher Stelle wurde auch Bachs Ehefrau Anna Magdalena (1701-1760) beigesetzt.

Het terrein van het huidige Grassi museum bevindt zich nu op de plaats van het voormalige Johannesziekenhuis. Het *Johannesfriedhof*, zoals we het nu kennen, werd wegens plaatsgebrek naast de oude begraafplaats geopend in 1846. Het oude kerkhof werd daarna gesloten in 1883. Tussen 1973 en 1975 werd een secularisatie doorgevoerd, hierbij selecteerden conservatoren ongeveer 120 individuele objecten die van kunsthistorisch belang waren. Door nalatigheid en geldgebrek werden de graven onder de blote hemel opgeslagen gedurende 23 jaar. Vele graven vielen toen ten prooi aan diefstal en vandalisme. In 1991 restten nog 53 graven die werden gereconstrueerd op één van de aangebouwde muren in het zuidoostelijk deel van de begraafplaats. Hier zijn nog enkele markante graven terug te vinden. Mijn aandacht gaat hierbij vooral naar twee bronzen platen die het graf sieren van Johan Gottfried Karl Krause (1823-1902), die zijn verdienste had als

zakenman en machinebouwer. De twee bronzen platen waarmee hij is vereeuwigd, zijn een verwijzing naar een brons- en ijzergieterij die hij bouwde en ontwikkelde in Leipzig. Aan de achterzijde van de muur word je als bezoeker aangegrepen door een levensgrote vrouwenfiguur in Jugendstil. Zij siert het graf van Karl Emil Willmar Schwabe.

Hij was stadsarts in Leipzig in 1865 en in datzelfde jaar opende hij een homeopathische apotheek die hij als bedrijf gedurende zijn verdere leven uitbouwde. Hij was tevens de auteur van meerdere publicaties omtrent homeopathie. Het beeld op zijn graf is van de hand van Josef Mágr (1861-1924), een beeldhouwer die vooral actief was in de funeraire beeldhouwkunst. Evenzeer kreeg Mágr van de stad Leipzig meerdere opdrachten tot het decoreren van diverse gebouwen en parken in de stad.

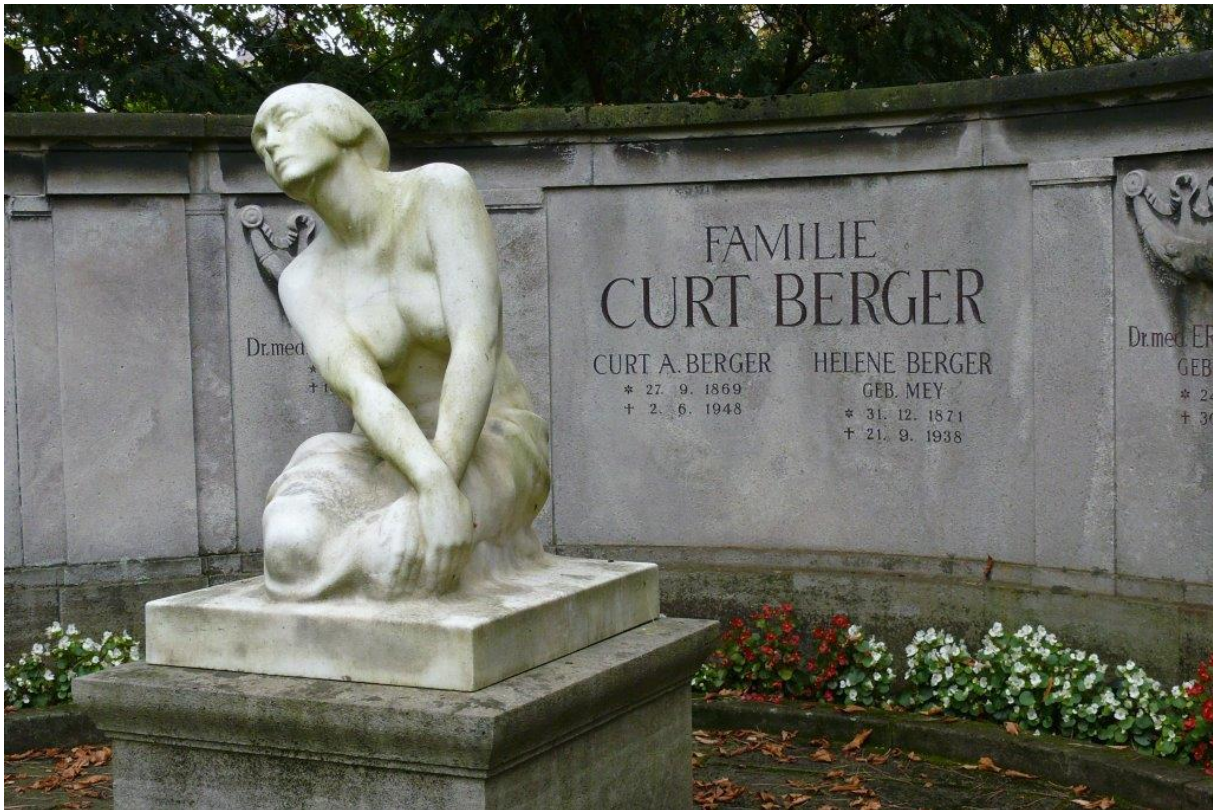
14

Levensgrote vrouwenfiguur op het graf van Karl Emil Willmar Schwabe, kreeg een nieuwe plaats op het Alter Johannes Friedhof.

Hier eindigt mijn bezoek aan deze toch wel bijzondere begraafplaats die op 21 juni 1995 werd heropend als museumpark.

Het *Südfriedhof* in het zuidoosten van de stad behoort met zijn 82 ha. naast de Hamburgse Ohlsdorf en de Berlijnse Stahndorf-begraafplaats, tot de grootste begraafplaats van Duitsland. Ik bel aan bij het bezoekerscentrum aan de ingang, doch zonder resultaat. Dan maar met een foto van het grondplan aan het infobord bij de ingang aan de slag. Mijn bezoek begint bij de centrale as van de begraafplaats. Wat opvalt is dat de natuur hier zijn deel heeft opgeëist want het vergt heel wat moeite om bij sommige graven te komen. Opvallend is ook hoe vele graven door vandalisme zijn getekend en beroofd. Ik stel mij dus tevreden met het nemen van enkele foto's en krijg in deze wandeltuin het gezelschap van menige bewoners zoals eekhoortjes, merels en konijnen. Met een beetje geluk slaag ik er in om enkele markante graven te fotograferen die

gespaard werden van vandalisme en diefstal. Hierbij vele familiegraven waarvan ik denk dat sommige een fortuin hebben gekost en die versierd zijn met engelenbeelden en treurende vrouwen in steen of brons.

Familiegraf op het Südfriedhof.

De stad Leipzig eert zijn oorlogshelden. Op het ereperk aan het einde van de centrale as, staat een Duits oorlogsmonument dat in tegenstelling tot vele andere graven, goed wordt onderhouden. Hier worden de Duitse soldaten herdacht die hun leven lieten bij de slag aan de Marne en de Somme in WO1.

Het oorlogsmonument dat de soldaten herdenkt van WO1 op het Südfriedhof.

Achter het oude deel van de begraafplaats kom je oog in oog te staan met een gebouw dat met zijn 60m hoge klokkentoren hoog boven de bomen reikt. Het gebouw, in neo-Romaanse stijl doet dienst als kapel, crematorium en columbarium en werd ontworpen door Otto Wilhelm Scharenberg (1851-1920).

Het crematorium in neo- Romaanse stijl op het Südfriedhof in Leipzig.

Vermeldenswaard is dat op het *Südfriedhof* de 3474 slachtoffers van het bombardement op de stad Leipzig in WO II werden begraven. Spijts het slechte onderhoud van het oude deel van de begraafplaats stel ik vast dat hier eerder een plaats is weggelegd voor biologen en botanici gezien de veelheid aan flora.

Het Völkerschlachtdenkmal verrijst als een kolos naast het Südfriedhof en herdenkt alle gesneuvelde soldaten in de slag bij Leipzig in 1813.

Het *Völkerschlachtdenkmal* naast de begraafplaats werpt met een hoogte van 91m een schaduw op de begraafplaats. De reusachtige kolos werd gebouwd tussen 1898 en 1913 in opdracht van de stad Leipzig, en herdenkt de slag bij Leipzig van 16 tot 19 oktober 1813 waarbij de legers van Rusland, Pruisen, Oostenrijk en Zweden het leger van Napoleon versloegen. Het monument werd symbolisch ingehuldigd door Wilhelm II op 18

oktober 1913. Het thans gerestaureerde monument is zeker een bezoek waard. Symboliek en grandeur voeren hier de hoofdtoon. Bij de ingang staat een metershoog beeld van de aartsengel Michaël, en binnenin zijn op de wanden van het koepelgewelf 324 levensgrote beelden van ruiters te zien. In de hall boven de crypte staan vier 9,5 m hoge beelden als symbool voor moed, kracht, macht en opoffering van het Duitse volk. De crypte zelf is het symbolische graf van alle slachtoffers van de slag bij Leipzig. Acht beelden van twee wachters voeren hier de wake over alle gesneuvelde soldaten. Met een lift kom je op het uitzichtplatform. Hier heeft men een mooi zicht op de stad en op de naastgelegen begraafplaats.

Een mooier moment om deze reis met menige funeraire pareltjes af te sluiten kan je niet bedenken!

Literatuur

Gilbert Lupfer, Paul Sigel, *Gropius*, Taschen 2007.

Josef Hostens, *In de voetsporen van Henri van de Velde*, Snoeck 2013.

Johan Sebastian Bach Cantates – BWV 56 'Ich will den Kreuzstab gerne tragen', tekstboek –Philippe Herreweghe- Harmonia Mundi HMC 901 365-

Winkler Prins encyclopedie 8ste druk, Elsevier 1977.

Algemene muziekencyclopedie, unieboek b., Bussum 1979.

4. VIJF KUNSTENAARSGRAVEN IN DE VLAAMSE RAND WORDEN BESCHERMD

Tekst en fotografie Joeri Mertens

Vlaanderen is internationaal bekend om zijn grote kunstenaars. Dat staat in deze tijden van barok-, Bruegel- en Van Eyckjaren wel buiten kijf. Pieter Bruegel werd in 1569 begraven in de Brusselse Kapellekerk. Dat zal velen wel bekend zijn. De grafsteen van Hubert Van Eyck wordt bewaard in de Sint-Baafsabdij in Gent. Dat is misschien minder bekend. Dat er in het 'land van Bruegel' omheen Brussel andere grote kunstenaars begraven liggen, wordt al te vaak vergeten.

De laatste jaren voert de Vlaamse minister-president Geert Bourgeois, bevoegd voor het onroerend erfgoed een actief beschermingsbeleid in de Vlaamse Rand. Na de herinventarisatie van het bouwkundig erfgoed in de regio wordt er sinds enkele jaren ook beschermd. Verschillende thema's komen aan bod, daaronder ook het funerair erfgoed.

Een eerste pakket van beschermde graftekens bevatte vijf graven van Vlaamse kunstenaars die niet alleen leefden en werkten in de Vlaamse Rand maar er ook door geïnspireerd werden. Op 20 december 2018 ondertekende de minister de ministeriële besluiten tot voorlopige bescherming. Hij startte daarmee de procedures op die deze zomer moeten resulteren in een definitieve bescherming.

Het onderzoek

Vóór 2018 waren in de regio 28 kerken samen met het omgevende kerkhof beschermd. Slechts één gemeentelijke begraafplaats werd beschermd en er stonden geen individuele graftekens op de monumentenlijst.

Onroerend erfgoed voerde daarom in 2018 een regiodekkend onderzoek uit naar het funerair erfgoed in de negentien gemeenten van de Vlaamse Rand. Het was voor de eerste keer dat een dergelijk thematisch-geografisch onderzoek naar funerair erfgoed in een duidelijk afgebakend gebied gebeurde. Er werd zowel aandacht geschonken aan de ruime funeraire contexten als aan individuele graftekens. Het beperkt aantal bestaande beschermingen, gecombineerd met het regiodekkende onderzoek resulteerde in een ruime gemotiveerde selectie van nog te beschermen funerair erfgoed. Tot de selectie van interessant funerair erfgoed behoren zowel individuele graftekens, calvaries en ruimere sites.

De beschermingsprocedures worden geclusterd in meerdere kleine pakketten. Een eerste groep beschermde voorlopig beschermde graftekens zijn dus die voor de kunstenaars.

De Vlaamse Rand, een artistiek rijke voedingsbodem

In eerste instantie werden de 19de-eeuwse schilders van de lokale schilderscholen zoals die van Tervuren onderzocht. Die schilders van Brusselse oorsprong werden voornamelijk op Brusselse begraafplaatsen bijgezet. Er werden dan ook geen funeraire restanten van hun aanwezigheid terug gevonden.

Het onderzoek richtte zich vervolgens op de aanwezigheid van 20ste-eeuwse kunstenaars in de regio. Vijf graftekens werden geselecteerd voor bescherming:

- Jean Brusselmans en Alfons Hoppenbrouwers in Dilbeek
- Victor Servranx in Machelen
- Pieter Braecke en Oscar De Clerck in Zaventem.

Niet alleen woonden deze kunstenaars in de Vlaamse Rand, hun werk verwees ook naar de landschappen, architectuur of industrie in de regio. Een belangrijke reden tot bescherming was een expliciete getuige van het kunstenaarschap op het grafteken, bijvoorbeeld door een eigen kunstwerk of een gedenkschrift. Dat was niet het geval voor de graftekens van onder andere Herman Teirlinck in Beersel, August De Boeck in Merchtem en Felix De Boeck in Drogenbos. Hun graftekens refereren slechts beperkt aan hun kunstenaarschap en werden daarom niet weerhouden voor bescherming als individueel item.

Dilbeek, d'Arconatistraat, graftekens van Jean Brusselmans

Jean Brusselmans in zijn eigen handschrift

Het grafteken voor Jean Brusselmans wordt om zijn historische en architecturale waarde beschermd. Jean Brusselmans ligt begraven op de begraafplaats d'Arconatistraat in Dilbeek.⁷

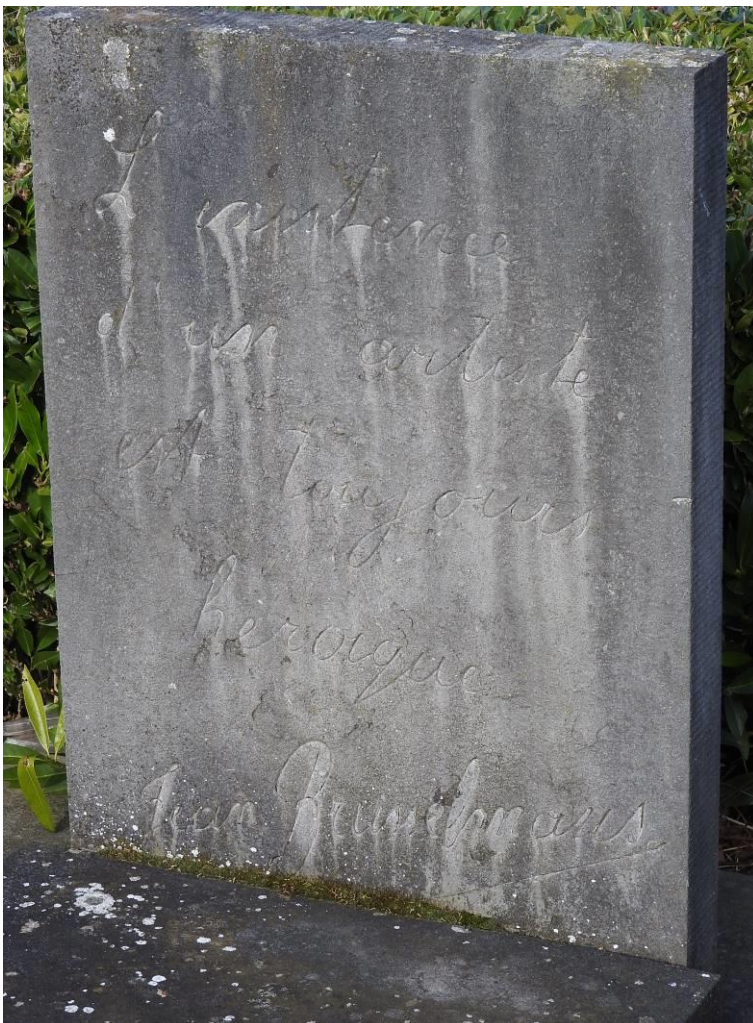
⁷ Onroerend Erfgoed, digitaal beschermingsdossier 4.001/23016/106.1, Het graf van de kunstschilder Jean Brusselmans in Dilbeek (MERTENS J. 2018).

De kunstschilder Jean Brusselmans (1884-1953) werd in Brussel geboren. Hij volgde les aan de Brusselse Academie voor Schone Kunsten. Vanaf 1904 profileerde hij zich als schilder. Marie-Louise Frisch (1889-1943) werd zijn enige vrouwelijke model én in 1911 zijn echtgenote. Het gezin kocht in 1924 een huis in Dilbeek. De zichten vanuit het huis naar het omgevende Pajottenland waren een rijke bron van inspiratie.

Zijn hele leven bleef Brusselmans een geïsoleerde figuur in de Belgische kunstwereld. Zijn oeuvre bestond uit alledaagse onderwerpen net als het Dilbeeks landschap, de Brusselse stadsbeelden, boeren en arbeiders. Brusselmans gebruikte de materialiteit van het fauvisme en de toets van het expressionisme om de Vlaamse boer in zijn robuustheid in het Brabantse landschap te plaatsen.

Het grafteken: het grafteken werd opgericht bij de dood van Marie-Louise Frisch in 1943 of bij de dood van Jean Brusselmans in 1953, dat blijft onduidelijk. De grafsteen is even sober en direct als zijn schilderijen. De materialiteit primeert in het ontwerp. Het graf werd afgedekt met een hardstenen modernistisch grafteken zonder enige religieuze connotatie. Een rechthoekige grafplaat dekt beide graven af. Erbovenop ligt een kleine hardstenen zerk met opgelegde metalen letters "J.B BRUSSELMANS / J. MARIE FRISCH" en een stèle met ingekapte letters. Op de stèle staat in het typische handschrift van Jean Brusselmans het opschrift

"L'existence/ d'un artiste/ est toujours/ héroïque/ Jean Brusselmans".

Epitaaf op het graf van Jean Brusselmans

Alfons Hoppenbrouwers in zijn eigen creatie

De begraafplaats van de Broeders van de Christelijke Scholen met het graf van Alfons Hoppenbrouwers en de ernaast gelegen begraafplaats voor de Broeders en Zusters van Don Bosco worden beschermd omwille van hun historische en architecturale waarde. De begraafplaatsen liggen in de Sint-Wivinadreef in Dilbeek (Groot-Bijgaarden).⁸

Alfons Hoppenbrouwers (1930-2001) werd geboren in Antwerpen. Hij trad op 16-jarige leeftijd in bij de Broeders van de Christelijke Scholen en studeerde in 1957 af aan de Katholieke Universiteit van Leuven als burgerlijk ingenieur-architect. Op 30-jarige leeftijd startte hij zijn eigen architectuurbureau in Schaarbeek. Hoppenbrouwers werkte graag met de ruwe vormen van beton, stucco en glas. De aandacht voor duurzaamheid en leefbaarheid veruiterlijkten zich niet alleen in zijn vernieuwend materiaalgebruik maar ook in het exterieur dat ondergeschikt is aan de vereisten van het interieur. Zijn bekendste realisatie is ongetwijfeld het cultuurcentrum De Westrand in Dilbeek.

In 1957 richtte hij de kunsthumaniora van Sint-Lukas Brussel op. Zeven jaar later kwam er dankzij hem een afdeling stedenbouw aan het Hoger Sint-Lukasinstituut in Schaarbeek. Met zijn stichting in 1968 van het Sint-Lukasarchief was hij één van de grondleggers van de monumentenzorg in België. In 1987 werd hij hoogleraar architectuur aan de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst, Departement Architectuur, Gent-Brussel. Voor Alfons Hoppenbrouwers vormden zijn lesopdracht en zijn architectenpraktijk een éénheid en beïnvloedde het ene noodzakelijkerwijs het andere.

De begraafplaatsen: de Broeders van de Christelijke Scholen openden in 1899 een nieuwe begraafplaats. De begraafplaats lag op een hellend terrein in het Vallenbergbos en werd met een bakstenen muur omgeven. De calvarie werd opgericht in 1912 en in 1923 werd aan de voet ervan een knekelput ingericht.

In eerste instantie werden de broeders begraven onder houten kruisjes. De huidige betonnen stèles dateren van 1930-1932. De stèles verjongen naar boven toe en lopen uit op een gebogen hoofdstuk dat steunt op eenvoudige oortjes. In de top van de stèle staat langs de voor- en achterzijde een verdiept Grieks kruis. De verdiepte achtergrond was vermoedelijk wit geschilderd. Op de stèles hangen hardstenen tekstplaten met daarop de namen van de overledenen en hun geboorte- en sterfjaar. Een porseleinfoto siert de stèles. De stèles staan opgesteld op de grens van twee kop-aan-kop ingerichte grafpercelen en worden gebruikt langs beide zijden.

In 1949 werd de begraafplaats ten oosten uitgebreid. Daar werden de Broeders en de Zusters van Don Bosco begraven. De opzet van de begraafplaats is identiek aan de site van de Broeders van de Christelijke Scholen. De oudste stèle is die van Zuster Marie St-Jean uit 1951. Tegen de oostelijke muur bevindt zich een herdenkingssteen voor de Soeurs de Charité de Notre Dame du Bon et Perpétuel Secours met vermelding van tien zusters die overleden tussen 1877 en 1945.

---

⁸ Onroerend Erfgoed, digitaal beschermingsdossier 4.001/23016/107.1, Begraafplaats van de Zusters en Broeders van Don Bosco en van de Broeders van de Christelijke Scholen met het graf van architect Alfons Hoppenbrouwers in Dilbeek (Groot-Bijgaarden en Sint-Ulrikskapelle) (MERTENS J. 2018).

Dilbeek, Sint-Wivinadreef, begraafplaats

Epitaaf vzw
Onze Lieve Vrouw Voorplein 16 1020 Brussel (Laken)

In 1979 werden de begraafplaatsen gerenoveerd naar ontwerp van Alfons Hoppenbrouwers. Hij voorzag een structuur in licht gewapende beton, inclusief betonnen treden om de helling te overbruggen. De graftuinen werden ingezaaid met gras. Op de bestaande muren werden geprefabriceerde lichtgewapende betonnen muurkappen geplaatst. Een nieuw bakstenen altaar met een hergebruikt hardstenen altaarblad onder de calvarie verving de oude knekelput. Hier, in zijn eigen creatie in het bos, rust Hoppenbrouwers voor de eeuwigheid tussen z'n broeders.

Victor Servranckx en zijn Opus 2

Het grafteken voor de kunstschilder, beeldhouwer, architect en theoreticus Victor Servranckx wordt beschermd omwille van de historische, architecturale en artistieke redenen. De kunstenaar ligt begraven op de gemeentelijke begraafplaats van Machelen langs de Zaventemsesteenweg.⁹

Victor Servranckx (1897-1965) werd geboren in Diegem. Hij ging in 1913 studeren aan de Academie voor Schone Kunsten in Brussel. Hij eindigde zijn studie in 1917 met de "Prix spécial". In 1917 nam Servranckx deel aan zijn eerste groepstentoonstelling in de vooraanstaande Brusselse Galerie Georges Giroux. Een eerste solotentoonstelling met meer dan 100 werken in de Galerie Royale te Brussel vond plaats in 1924. Zijn carrière bereikte in 1928 een nieuw succes met zijn eerste buitenlandse solotentoonstelling in de Galerie Der Sturm in Berlijn.

In 1932 werd Victor Servranckx leraar aan de academie van Elsene. Verschillende internationale reizen volgden met als hoogtepunt een bezoek aan Mexico, Cuba en de Verenigde Staten in 1939. In de VS werd hem door Laszlo Moholy-Nagy (1895-1946) een leerstoel aangeboden aan de nog op te richten Chicago School of Design. Victor Servranckx weigerde.

In 1930 stapte Servranckx in het huwelijksbootje. Het werd een ongelukkig huwelijk. Vanaf 1953 leefde Victor samen met Angeline Turcksin (1906-1997), zijn huishoudhulp. In 1959 vestigden Victor en Angeline zich in Elewijt. Het overlijden van Victor's eerste echtgenote in 1965 opende voor Servranckx en Angeline de weg naar een huwelijk. Op dat moment was zijn gezondheidstoestand al bijzonder slecht. Victor Servranckx overleed op 11 december 1965 en werd begraven in zijn geboortedorp Diegem. Angeline Turcksin werd na haar dood in 1991 bijgezet in het graf. Servranckx behoort tot de eerste generatie van abstracte kunstenaars in België (1915-1930). De kunstenaar ligt aan de basis van een ontwikkeling die resulteerde in de minimal art, hard edge en new construction painting. Voor Victor Servranckx ligt schoonheid in de rationele wiskundige verhoudingen van lijnen en kleuren zonder figuratie. De stijl van Servranckx evolueert vanaf 1926 in de richting van een figuratief surrealisme geïnspireerd door het heelal, de mens, de micro- en macrokosmos. In de jaren 1930 richt hij zich naar het spiritueel abstract surrealisme en na 1945 herneemt hij de abstract-geometrische stijl uit de beginjaren van zijn carrière.

Servranckx geeft zijn werken steeds een dubbele benaming: het jaartal gevolgd door het woord 'Opus' en een nummer. Elk jaar begint hij terug bij 1 te tellen. Een cruciaal werk in het oeuvre van Servranckx is zijn beeld "Opus 1" uit 1921. De gebroken bol in combinatie met een kleinere erin gevatte bol, parallelle lijnen en vlakken wordt een leitmotiv in het abstracte oeuvre van Servranckx. De sculptuur op het graf van Victor Servranckx, "Opus 2" uit 1923 is een platte versie van "Opus 1".

Het grafteken: het grafteken voor de kunstenaar Victor Servranckx is vervaardigd door het in Brussel (Elsene) gevestigde grafmakersatelier Beernaert. Het grafteken bestaat uit een granieten zerk met daarop in eenvoudige opgelegde metalen letters het opschrift 'VICTOR SERV-RANCKX/ KUNST-SCHILD-ER/ EN BEELDHOUWER/ 1897-1965/ EN ZIJN ECHTGENOTE/ ANGELINE TURCK-SIN/

---

⁹ Onroerend Erfgoed, digitaal beschermingsdossier 4.001/23047/102.1, Het graf van de kunstenaar Victor Servranckx in Machelen (Diegem) (MERTENS J. 2018).

1906-1997'. Bovenaan op de zerk ligt de cirkelvormige sculptuur "Opus 2" uit 1923 in blauwe hardsteen, gesigneerd Servranckx.

Machelen, Zaventemsesteenweg, zerk van Victor Servranckx

De Pelgrim van Pieter Braecke op een sokkel van Victor Horta

Het grafteken voor beeldhouwer Pieter Braecke wordt beschermd omwille van de historische en artistieke waarde. De art-nouveau-beeldhouwer ligt begraven op de begraafplaats van Zaventem (Nossegem), Namenstraat 60.¹⁰

Pieter Braecke (1858 –1938) werd geboren in Nieuwpoort. Op 16-jarige leeftijd deed hij zijn eerste beeldhouwervaringen op in het atelier van de Brugse beeldhouwer Henry Pickery (1828-1894). Gelijktijdig volgde Braecke avondlessen aan de Stedelijke Academie voor Schone Kunsten te Brugge. Nadien vervolmaakte hij zijn opleiding aan de Academie voor Schone Kunsten van Leuven en in de ateliers van Georges Houtstont (1832-1912) en Paul De Vigne (1843-1901).

Pieter Braecke richtte in 1898 zijn eigen atelier op in Sint-Joost-ten-Node (Troonafstandsstraat 31). Victor Horta (1861-1947) ontwierp er in 1901 een woning met atelier. Twee jaar later huwde Pieter Braecke met de Napolitaanse Elodea Romeo. De 17-jaar jongere Eleoda was al jaren zijn model. Het koppel bleef kinderloos. De zomermaanden bracht Pieter Braecke door in zijn buitenverblijf in Nossegem. Hij overleed er in 1938.

Pieter Braecke was zeer actief binnen de artistieke kringen van het fin-de-siècle. Hij was betrokken bij het eerste Salon Pour L'Art in 1892 en nam deel aan de driejaarlijkse Salons. Hij werkte mee aan verschillende tentoonstellingspaviljoenen waaronder de decoratie voor het Belgisch paviljoen op de Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes in Parijs in 1925.

¹⁰ Onroerend Erfgoed, digitaal beschermingsdossier 4.001/23094/104.1, Het graf van de beeldhouwer Pieter Braecke in Zaventem (Nossegem) (MERTENS J. 2018).

Braecke's beelden en medailles vertonen invloeden van het realisme, art nouveau en symbolisme. Een vast inkomen haalde hij vooral uit portretten, herdenkingsmedailles en enkele oorlogsmonumenten. Verder vervaardigde hij reliëfs, kerkmeubilair, standbeelden en grafmonumenten. Hij liet een ruim en gevarieerd oeuvre na.

Binnen het artistieke milieu van het fin-de-siècle leerde Pieter Braecke vermoedelijk Victor Horta (1861-1947) kennen. Er ontstond een levenslange vriendschap. De twee kunstenaars werkten regelmatig samen. Wanneer Braecke overleed in 1938 sprak Horta een lijkrede uit bij diens graf.

Zaventem, Namenstraat, grafteken van Pieter Braecke

Het grafteken: Het grafteken van Pieter Braecke werd 5 jaar na zijn overlijden uitgevoerd naar een ontwerp van de kunstenaar dat vandaag bewaard wordt in het stadsarchief van Nieuwpoort. Het werd in blauwe hardsteen gebeeldhouwd door de firma van Gustave Dejonckheere (1883-1972).

De sculptuur bestaat uit twee figuren: een oudere man en een kind. In een brief uit 1939 wordt het beeld omschreven als "un vieillard au terme de sa vie tenant en main le baton du pèlerin. Sa barbe et ses cheveux sont fouettés par le vent et l'expression de visage révèle une sorte d'angoisse et d'âpre amertume sui rappelle le facies du « soldat de l'Yser ». Devant la groupe se trouve un jeune enfant à l'aube de sa vie."¹¹ In de brief wordt eveneens gesteld dat Pieter Braecke hier één van zijn laatste gedachten verwerkte in steen.

Mogelijk is de oude man een zelfportret en alludeert de kinderfiguur op de onvervulde kinderwens van het echtpaar Braecke. De oude figuur wordt geflankeerd door een stèle waarop de initialen van Pieter Braecke prominent aanwezig zijn. Pieter Braecke had zelf een sokkel met kinderfiguren en Afrikaanse schilden voorzien. Het ontwerp is slechts van enkele schetsen bekend en werd nooit uitgevoerd.

De sculptuur werd geplaatst op een door Victor Horta ontworpen sokkel. Het gesigeneerde ontwerpplan van Victor Horta dateert uit 1943. Deze eenvoudige, rechte lijnige sokkel past binnen de stilistische evolutie die Horta na de Eerste Wereldoorlog doormaakte. Hij stapte af van zijn beroemde florale stijl en ging zich toeleggen op eenvoud en rechte lijnen.

Het hardstenen grafteken voor Pieter Braecke en zijn echtgenote Elodea Romeo bestaat uit een sokkel met erop het beeld *Le pèlerin*, opgesteld in een met hardsteen omboorde graftuin. De eenvoudig vormgegeven modernistische rechthoekige gefrijnde sokkel op verbredende plint heeft een naar onder toe versmallende inkeping in beide zijkanten. Aan de voorzijde staat het opschrift in opliggende letters "Pieter Braecke/ 1856" vierpuntige ster "1938/ E. Romeo/ 1875" vierpuntige ster "1971/ R.I.P." Het beeld heeft een getrapte plint. Aan de voorzijde staat een kind met erachter een stèle met de opliggende letters PB en ernaast een oudere bebaarde man met pelgrimsstaf en een mantel over de linker schouder. Beide figuren zijn naakt afgebeeld. Zowel het kind als de man kijken naar de voorzijde van het grafteken.

Oscar De Clerck, een geridderd beeldhouwer

Het grafteken voor Oscar De Clerck wordt beschermd omwille van de historische en architecturale waarden. De beeldhouwer ligt begraven in Zaventem (Sint-Stevens-Woluwe) op de begraafplaats in de Sint-Stefaansstraat.¹²

De beeldhouwer Oscar De Clerck (1892-1968) werd te Oostende geboren. Na een korte periode aan de academie van Brugge trok hij naar de Gentse Academie voor Schone Kunsten waar hij van 1909

¹¹ Brief d.d. 17 juni 1939, Archief War Van Asten (bewaararchief: Catheline Metdepenninghe, informatie verstrekt door Catheline Metdepenninghe (30 maart 2018). "een oude man aan het eind van zijn leven met de pelgrimsstok in de hand. Zijn baard en haar worden door de wind gezeseld en de uitdrukking op zijn gezicht onthult een soort angst en bitterheid die ons doet denken aan het gezicht van de "Yser soldaat". Voor de groep staat een jong kind aan het begin van zijn leven".

¹² Onroerend Erfgoed, digitaal beschermingsdossier 4.001/23094/105.1, Het graf van de beeldhouwer Oscar De Clerck in Zaventem (Sint-Stevens-Woluwe) (MERTENS J. 2018).

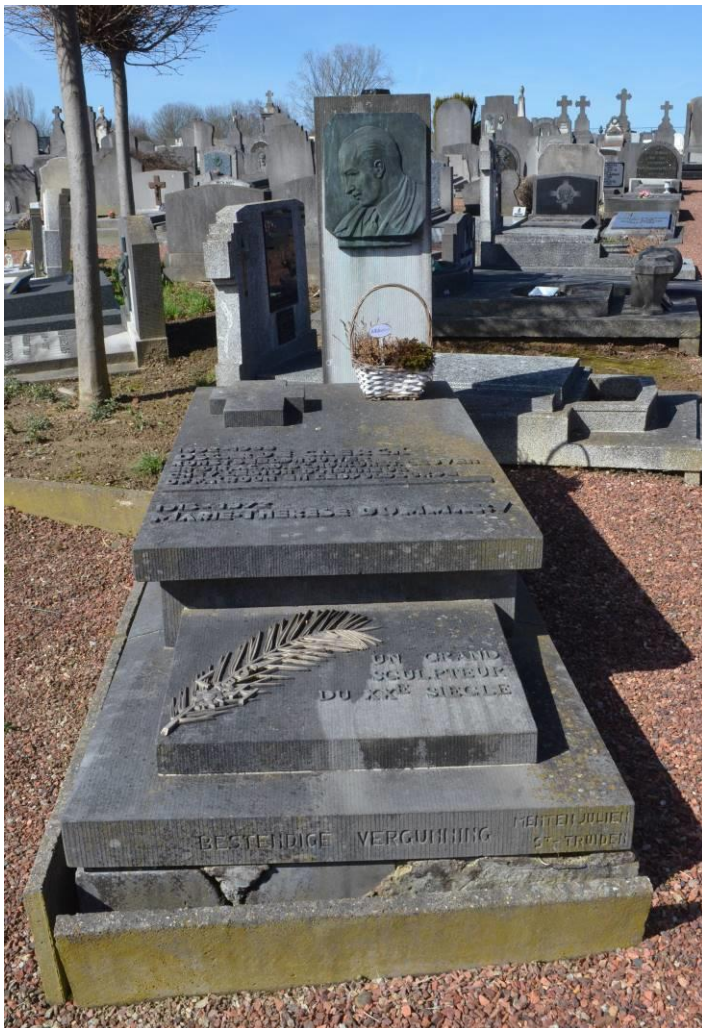
tot 1913 studeerde. Hij kreeg nationale bekendheid door de fonteinsculptuur 'Vogelzang' op de wereldtentoonstelling van Gent in 1913.

Samen met zijn familie vluchtte Oscar tijdens de Eerste Wereldoorlog naar Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. Het was in de Verenigde Staten dat zijn kubistische, geometrische vormtaal tot wasdom kwam. Eens terug in België bereikte De Clercks helder-constructieve stijl zijn hoogtepunt. Kubisme, expressionisme, art deco, Afrikaanse en oosterse invloeden en zelfs het classicisme inspireerden hem.

Oscar De Clercq werd bekend met zowel vrijstaande beelden als architecturale sculpturen in steen en dinanderie. Hij kreeg zowel private als officiële opdrachten. Tot zijn bekendste realisaties behoren de sculpturen voor het stadhuis van Charleroi (1936), de decoratie van de Belgische paviljoenen in Parijs (1937), New York (1938) en Expo '58 in Brussel. Daarnaast maakte hij verschillende gedenkpenningen en openbare gedenktekens in Evere, Oostende, Leuven en Rocquebrunes (Frankrijk). Zijn werk werd reeds tijdens zijn leven zeer gewaardeerd, getuige de verschillende eretekens die hij kreeg opgespeld.

In 1934 werd hij benoemd tot leraar aan de Leuvense kunstacademie waar hij van 1945 tot oktober 1958 ook directeur was.

Het grafteken: het modernistisch grafteken bestaat uit een gefrijnd bodemplaat met verhoogde zerk

en licht overstekende dekplaat. Erachter staat een vrijstaande smalle rechthoekige stèle met een bronzen portret van de beeldhouwer. Op de voorzijde van de bodemplaat staat in verdiepte letters "Bestendige vergunning" en "Menten Julien/ St-Truiden". Voor de zerk werd een gedenksteen aangebracht met in opgelegde metalen letters "Un grand/ sculpteur/ du XXe siecle" en een palmtak met de medaille en de letters SLdH. De palmtak verwijst naar Oscar De Clercks opname als Officier de l'Ordre des Palmes Académiques en de letters naar zijn benoeming tot Chevalier de la Légion d'Honneur. De zerk werd voorzien van het epitaaf uitgevoerd in fraai vormgegeven opliggende letters, uitgekapt uit de steen: "1892-1968/ Oscar De Clerck/ kunstbeeldhouwer/ er.dir.acad.scho.kunst.Leuven/ chev.legi on d'honneur/off. Kroon Leopoldsorde" en "1915-1972/ Marie-Therese Dommary". Op de zerk ligt een hardstenen Grieks kruis.

Zaventem (Sint-Stevens-Woluwe) begraafplaats Sint-Stefaanstraat